

BİR ZAMANLAR MAHALLEMDE HAYAT

SAİM SAKAOĞLU

[Bu yazıda, mahallemizin, 1945-1959 yılları arasında kapsayan 15 yıllık dönemini anlatacağız. Bu tarihler, bizim hatırlayabildiğimiz ilk olayların başlangıcı ve Konya'dan geçici olarak ayrılacağımız yıllarla ilgilidir. Ayrıca yeri geldikçe de, fazla olmamakla birlikte zamanın ve mekânın ötesine de geçip tamamlayıcı bilgi ve hatıraları da paylaşacağız.]

1971 Ekim'in de yedek subay okuluna gidinceye kadar, vatan görevlerini er olarak yapan arkadaşlarımdan işitirdim. Sanki komutanına tekmil verir gibi birtakım bilgileri sayarlardı da sayarlardı. Vaktaki biz de kutsal elbisenin içine girdik. Gördük ki biz okumuşların vereceği tekmil biraz farklı idi. Ve ben yıllarca buralardan devşirdiğim bilgilerden yola çıkarak kendimi şöyle tanıtmaya başladım... Tabii bu tanıtmaya işi resmî kurum ve kişilerin işin içinde olmadığı zamanlara rastlıyordu:

“Ben, Mehmet oğlu Zeliha'dan olma, 1939 Konya doğumlu Saim Sakaoglu...”

Daha havalı olmasını arzu ettiğimizde ise bu tekmilin sonlarını biraz süslerdik. Uygun bir yerlere, Fahrünnisa Mahalleli ve Çaybaşı Caddeli olmamız ekleniverirdi. Soranlara da,

Fahrünnisa adının, Hazreti Mevlânâ'nın hanım öğrencisi olduğunu ve mahallemizde kendi adı verilen caminin bahçesinde medfun olduğunu da eklerdik.

Nüfus cüzdanımda doğum tarihim 20 Mart 1939 olarak kayıtlı... Ancak komşu mahalleden arkadaşım Mehmet Bildirici kendisi için, bir büyüğünün ölümünden yola çıkarak gerçek doğum tarihini belirlemiş: 24 Şubat 1939... Sevgili kardeşim Mehmet ile ilk ve ortaokul arkadaşlarımızdan başka bir başka ortak noktamız daha var: İkimizin ebesi de aynı hanım... Annelerimiz aramızda dört gün olduğunu, benim küçük olduğumu söylerlerdi. Oradan yola çıkarak ben de resmî olmayan, kayıtlarda kullanılmayan gerçek doğum tarihim olarak Mehmet'in doğum tarihine dört gün ekleyiveririm. O bir Cuma, ben ise arkasından gelen Salı çocuğuyum. Annelerimizin doğum sancısı çekmeye başladığı o günlerde Hitler de dünyaya doğum sancısı çektirmeye hazırlanıyordu. Nitekim o, bizim doğumumuzdan altı ay sonra, 01 Eylül 1939'da Polonya'ya girecekti. Yıllar sonra oraları gezerken kendimin altı aylık olduğu günlere dönmeden edemedim. Hitler daha Polonya'ya girmemiş, altı ay daha bekleyecek.

*Mahalle
çeşmesi*

Gelelim bizim doğup büyüdüğümüz mahalleye... Adının hikâyesini kısaca da olsa yukarıda bilgimize sunmuştum. Ya sınırları, komşuları, sık sık değişen sınırları... Bilebildiğimden öte hatırlayabildiğim ilk ev adresim çok kısa idi. Âdeta telgraf metni gibi idi. Günümüzün süslü püslü adresinin yanında

o minik adresim ne kadar da tatlı idi... İşte o yılların, artık tarih olmuş adresi:

Çaybaşı Caddesi 22 / Konya

Günümüzde mi? Artık günümüzdeki adresler beni ilgilendirmiyor ki. Mahalleymiş, caddeymiş, siteymiş, blok veya kat imiş, imiş de imiş. Yeni hayat bize yeni bin adres yazma yöntemi öğretmektedir. Ben, bu satırları yukarıdaki üç kelime ve bir sayıdan oluşan tarihi bir mahallenin, artık çoktan eski olmuş bir sakininin ağzıyla anlatmaya çalışacağım. Çünkü ben ilkokula başladığımda bile bizim mahallemiz çimento ile tanışmamıştı. Katlar mı? Geleneksel çıkartmalı (cumbalı) evlerimiz ise perde arkasından sokağı veya caddeyi seyretme zevkini arayanların dinlenme yerleriydi.

Konuya yaklaşırken söyleyeceğimiz birkaç geç *kalmış giriş cümlesini* de ihmal etmememiz gerekecek. Her zaman öğündüğümüz Çaybaşılığımızı ispat edercesine hazırladığımız iki kitabımızı hatırlatarak yola çıkmak isterim.

a. Meram Yazıları, Konya 2000 ve 2002. Meram Belediyesi'nin Meram adlı dergisinde yayımlananlara başka kaynaklarda yer alan Çaybaşı Caddesi'ni konu alan yazılarımızdan oluşmaktadır.

b. Fahrünnisa Mahallesi Çaybaşı Caddesi, Konya 2015. Özel yayın olan bu kitabımız; mahalleyi, komşuları ve ailemizi tanıtan bazıları da içine alan, belgelere dayalı bölümlerden oluşan bir kitaptır. Kitabın önemli bir bölümü ise, caddenin kentsel dönüşüme uğrayan Konya'mızın ilk alanı olmasıyla ilgilidir. Eski evlerin yıkılması, enkazının taşınması, temelinin atılması, katların yükselmesi ve sonunda anahtar

teslimine kadar bu yapım işleri adım adım takip edilmiş ve bir tür fotoğraflarla bir kentsel dönüşümün hikâyesi yazılmıştır.

Marşı da Olan Bir Cadde

Yaşımız biraz ilerlemişti. Artık at arabası, kağı ve bisikletten başka ulaşım aracının geçmediği caddemize yalnız başımıza çıkmaya hak kazandığımız yaşlarımızda yılda birkaç gece de olsa bizleri rahatlatan sözleri kapımızın önünde işitmek hoşumuza gidiyordu. Tabii bu çocukça bir hoş gitmeydi. Evimizin sövesi ile Abdullah Efendi Amcaların köşesi arasında gerilen bir ipe bağlanan onlarca fenerden alınan keyfin kaçmaması için ha bire maşımızı söyledik. Elbette tarihte belki örneği görülmeyen bu marş da neyin nesi idi acaba? Önce marşımızı bir hatırlayiverelim:

Çaybaşı'nın uşakları,
Belindedir kuşakları,
Şaka maka dinlemez
Çeker kanlı bıçakları.

Kimdi bu sözlerin sahibi? Eskiden kalma bir kulağı kesik mi söylemiş? Kim? Bizim oralarda ona daima Âşık *Memedâ* (Mehmet Ağa / Yakıcı) derlerdi. Konya'mızın ünlü halk şairlerinin başında gelen bir büyüğümüz idi. 1879 yılında Sedirler/Sadırlar Mahallesi'nde doğmuş, 25-26 Ocak 1950 gecesi de yine orada vefat etmiştir. Ancak, filmlere konu olacak bir hayat hikâyesi olan bu âşığımızın *yazlık* ki biz Konyalılar *bağ/ bağ evi* deriz, bizim mahallemizin sınırları içinde idi. Her yazlıkçı gibi onun ailesi de göç zamanı gelince daha çok bir at arabası ile en gerekli eşyalarını oraya taşırlardı.

Bir Âşık Memedâ'mız Vardı

Mahallemizin meşhurlarını sayarken en başa onun adını koyacağımız için birkaç cümle ile marşımızı tanıtırverelim. Çalışma alanlarımızdan biri de âşık edebiyatı olunca, üstelik bu alanda birkaç da kitap yayımlamışsak Memedâ'nın da özel bir yeri olacaktı. İşte size onu etraflıca tanıtan ilk yazılarımızdan biri:

“Konyalı Âşık Mehmet Yakıcı I”, *Halk Kültürü* (İstanbul), (2), 1985, 65-81.

Memedâ okuryazar değildi. Birkaç okulda, sonradan adı *yardımcı hizmetler sınıfı* olarak güzelleştirilen bir işte çalışırdı. Rahmetli babam hattat hafız Mehmet Sakaoğlu (1902-1975) ile de sıkı bir dostlukları vardı. Gerek o, gerek ağabeyim Hasan Sakaoğlu (1923-15 Mayıs 2019) ne zaman bir Memedâ konusu açılrsa hatıralarını anlatırlardı. O, yaz gecelerinde kafasında tasarladığı şiirlerini sabah çarşıya giderken bizim eve uğrarmış. Kapının şapşabına birkaç defa vurduktan sonra, kendine has sesiyle sesleniverirmiş:

“Hâfıızzz...”

Bizim evde hayat erken başladığı için hemen gelenin kim olduğu anlaşılır ve misafirimiz bahçe çıkışındaki yazlık odaya buyur edilirmiş. Tabii

Konyalı Âşık
Mehmet

Asfalt bayramı

babam da üst kattaki odadan aşağıya inerken elinde kalem kâğıt da olurmuş. Ve günlük hâl hatır sormadan sonra iş başı yaparlarmış. Âşığımız söyler, hattatımız yazarmış. Derken Memedâ muradına ermiş bir âşık edasıyla bizim evden ayrılır, Ulurmak kavşağına doğru yola koyulmuş. Gideceği yer neresi ki? O yıllarda Konya'da yayın hayatını sürdüren gazetelerden biri. Ya *Babalık*, ya *Ekekon*. O, şiirlerini hep ikinci gazeteye verirmiş. Hatta benim arşivimde o gazeteden kesilmiş bir iki şiiri de vardır. Ağabeyimin hatırladığı şiirlerden birinin adı *Domalan* idi. Evet, *domalan*... Belki genç okuyucularımız *bu domalan*'ın ne olduğunu bilmeyebilirler. İşte size kitabı olarak *domalaman* tanımını: Patatese benzeyen ve yenilebilen

bir cins mantar... (Ali Işık, *Konya Ağzı ve Söz Dağarcığı*, Konya 2020, 130).

Şivlilik Geceleri

Biz tekrar başa dönelim... Günümüzde biraz değişmiş, gibi yaşanan bir geleneğimiz var: Üç ayların karşılanması... Elbette şivlilik de bu arada anılmalı... O gecelerde ipe gerilen çeşit çeşit kâğıt fenerlerin korunması gerekiyor. Çünkü mahalleler arasında baskın yapma hakkı var. Bizim evin köşesine asılan fenerlere iki yönden baskın yapılabilirdi. Biri Ulurmak kavşağından... Bu baskının ihtimali zayıftı, çünkü oralarda baskın yapacak güçler (!) pek

yoktu. Asıl tehlike caddemizin üzerindeki dört yol ağzının ikisinden gelebilirdi. Bunların en tehlikelisi Baruthane Caddesi üzerinde bir araya gelecek güçlerin (!) birleşip ortak sefer yapmaları idi. Biz de buna gerekli önlemleri alırdık. Özellikle tam köşede yer alan çeşmemiz ile birkaç ulu kavağın arkası bir tür gözetleme kulesi gibi kullanılırdı. Oradan gelecek bir işarete göre bizim ekip de önlemini alacaktı.

Çocuktuk işte... *Baskın* kelimesini doğru dürüst bilmez, yakıştırma yoluyla söyleyiverirdik. Ben iki üç yıl bu *baskın* kelimesini ninemin *baston*uyla karıştırmış, *baston* deyip durmuştum. Bu sevimsiz olayı püskürtmek, gelenlere göz dağı vermek... Bazen ellerimizde çeşit çeşit fenerlerle dört yol ağzına doğru yürür, bir yerlerde saklanan karşı tarafın casuslarına göz dağı verirdik. O saatler Çaybaşı Caddesi'nin inlediği anlardır artık. Henüz uyumamış olan küçükler de marşımızın havasına kapılır, yarım yamalak da olsa söyleyenlere katılırlardı.

Mescidimizi Güzelleştirme

Derken aylar geçiyor, Recep'ten sonra Şaban ve Şehr-i Mübarek Ramazan... Evlerde bir telaş, çarşılarda başka bir telaş... Sanki Behçet Necatigil'in *Pastoral Şiir*'indeki gibi bir hava... Bayram hazırlıkları ama nerelerde? En önemlisi mescit bayrama hazırlanacak. Mahallemizin o yıllarda iki ibadethanesi vardı: Yolcuoğlu Camii ve Fahrünnisa Camii... Ancak bu ikisi de mescit idi ama halkımız cami derdi. Hatırlamayanlar için küçük bir not. Mescitler öğle ve ikinci vakitleri için açılmaz, öbür üç vakit için açılırdı, Bizim mescidimiz, 06 Mart 1959 tarihinde cami olarak hizmetine devam etmişti de ben, taa Konya Lisesi'nden

o ilk Cuma namazını kılmak için gelmiştim. O tarihe kadar bir mescit imamı olan babam da artık Fahrünnisa Camii'nin imam ve hatibi olmuştu. Gerçi o uzun yıllardan beri Mengene'deki Zaferiye Camii'nde Cuma namazları kıldırıyordu.

Okulları Dârü'l-Hilâfetü'l- Aliyye çok farklı bir sebeple eğitimine son verince merhum babam öğrenimini sürdürmemiş, hayata atılmış, biz böyle biliyoruz. Ve uzun yıllardan beri mescidimizin imamı olarak görev yapıyor. Galiba bu konuda, hakkında hazırladığımız bir kitaba bakılması gerekecek: *Konyalı Hattat Hafız Mehmet Sakaoğlu*, Konya 2010. (İhsan Kayseri ile).

Bir sabah namazı dönüşü babam evimize beklenen haberi getiriyor:

“Komşu hanımlara haber gönderiniz, filan gün mescit bayram için hazırlanacak...”

Belki babam böyle demiyordu da ben söylenenin ruhuna uygun bir ifade olarak bu cümleyi yakalayabildim. Nedir mescidin hazırlanması? Komşu evlerin genç kız ve gelinleri, evlerinden getirecekleri temizlik aletleriyle mescidi köşe bucak temizleyecekler. Maşallah bizim mescidin pencereleri de neredeyse *Azze*'nin (Aziziye Camii) pencereleriyle boy ölçüşecek... Bezler, paçavralar, kovalar, ne gerekirse hanımlar getirecek, kapı pencere dâhil mescidimizi temizleyecekler. O yılların ilk deterjanı olan *Tursil* bile piyasaya sürülmüş değil... Siz hanımların nasıl bir tempo tutturacağını hesap ediniz,

İlk yıllarda mescidimizin avlusunda kuyu da yoktu, çeşme de... Kırk metre ileride, dört yol ağzındaki mahalle çeşmesinden getirilen su ile bu işler yürütülürdü. Derken önce bir

kuyu açıldı. Çünkü mescidimizin bahçesinde bir hayli meyve ağacı vardı. Böylece onlar da taşıma suyla değil ayağından gelen suyla besleneceklerdi.

Babam hattat olduğu için mescidin duvarlarını hatlarla süslemişti. Gerçi camii olurken minberin arkasında kalanları kaybolmuştu ama yine de bütün ön ve yan duvarlar hatlarla donatılmış idi. Hanımların görevlerinden biri de bu güzel yazıların, zarar verilmeden elden geçirilmesi idi. Hasılı mahallemizin gençleri, kısa bir öğle arasından sonra akşama kalmadan anlamlı görevleri tamamlar, evlerine dönerlerdi. O ilk akşam namazına gelen cemaat ise temizliğin kokusuyla namazlarını kılarlardı.

Temizlik meyve mevsimine rastlamış ise gönüllülere mescit bahçesindeki kayısı, armut, dut vb. benzeri meyveler de ikram edilirdi.

Bayram Geliyor

Artık bayram yaklaşıyor. 1959 yılına kadar mahalle halkımızın önemli bir bölümü Bayram Namazı için Ulurmak Burhandede Camii'ne giderdi. Belki Baruthane Caddesi'nin üzerindikiler de genç camilerimizden Hacıfettah Camii'nde namazlarını eda ederlerdi. Mahallemizde Ramazan ve Kurban Bayramlarının kutlanması küçük bir farklılıkla gerçekleşirdi.

Ramazan Bayramı'nın telaşesi olmadığı için bayram yemeğinden sonra el öpmeler, şeker ikram etmeler derken vakit kuşluğa duruyor gibi olurdu. Evimiz, mahallemizin çift numaralı hanelerinin ikincisi idi. Bizden önceki ev, merhum emmim (amca) Nuri Çeliker'in idi. Bu sebeple bayram kutlamasına çıkan komşular doğrudan bizim eve, imamın evine gelirler, babamla bir daha

bayramlaşırlardı. Derken gelenlerin sayısı üçü beşi bulunca önce kahve ikram edilir, ardından da bir tepside yer alan üç tabaktaki ağız tatlandırıcılarına sıra gelirdi: *Pınır şekeri*, *sorma şeker* (akide şekeri) ve *lokum*... O yıllarda çikolata ikramı daha başlamamıştı. Gelenler yiyebilecekleri ikramımızı orada yerler, isteyenler de ceplerine koyarlardı. Gelen sayısı hızla artınca cemaatten bazıları artık kahve faslının sona ermesini, tatlı ikramıyla yetinilmesini ve gecikmeden yandaki komşuya geçilmesini söylerlerdi.

Amcam genç yaşta vefat ettiği için bayram kutlaması öbür koldan devam ederdi. Yan komşumuz, 1950 yılına kadar muhtarımız olan Salih Mıhçı Amca'mız idi. Ancak caddenin öbür kanadındaki birkaç komşumuz daha vardı. Erzincanlı Memedâ (Mehmet Şener), Türkmenlerin Ahmedâ (Ahmet Türkdemir), çıkmaz sokağımız Lütuf'ta Mustafa Büyükbirler ve hemen sokağın köşesinde de bilgin bir zat olan Abdullâfendi Amca (Abdullah Birler) vardı. Böylece kapı kapı dolaşılır, komşuların bayramları kutlanırdı.

Bu arada bir yandan, sıra kendilerine gelmekte olanlar kafiyeyle katılır, evlerinden uzaklaşmakta olanlar ise kafileden ayrılırdı. Ancak cemaatin, özellikle mahallenin büyükleri sonuna kadar kafileden ayrılmazlardı.

Öğle namazının yaklaştığı sırada dolaşmaya ara verilir, yemekten sonra dolaşmaya devam edilirdi. Mescidimiz öğlen namazları için açılmadığından komşularımız öğle namazları da evlerinde eda ettikten sonra belirlenen saatte kalınan evden başlayarak tekrar bir araya gelinirdi.

Biz çocuklar kafiyeyle pek az takılırdık. O da sadece yakın komşularımıza gidilirken...

Ancak ben, belki de hoca oğlu olduğum için olsa gerek, biraz daha fazla giderdim. Çünkü bir iş için bir yerlere birilerinin koşturması gerekirse o kişi ben olacaktım. Bunun tatlı bir sonucu olarak da, komşularımızın nerelere kadar gittiklerini öğrenmiş olmamdır. Mesela, Baruthane Caddesi üzerinde bulunan Yolcuoğlu Mescidi'nden sonra bir iki kapı kadar gidilir ve dönülürdü. Mescidin kiblesindeki Kosova Sokağı'na hiç girilmez, karşısındaki Şair Ceylani Sokağı'nda ise karşılıklı olarak beşer onar ev ziyaret edilirdi.

Ev dolaşması işini şöylece noktalayabiliriz. Dört yol ağzından Paşalı Köprü'ye doğru gidilir, Halim Coşkun'un evlerinin oralardan dönülürdü. O yıllarda bu yolun son bölümünün üzerinde daha çok Botsalılar yaşardı. Derken dört yol ağzına dönülür, Maraş Caddesi'ne geçilirdi. Burada ise Hayrullah'ın Parselleri'ne kadar gidilirdi. Çünkü bizim dönüş noktalarımız komşu mahallelerin sınırını oluşturuyordu. O yıllarda Abdürreşit Caddesi üzerinde hemen hemen hiç ev yoktu. Var olan bir iki eve ise, Çaybaşı ve Abdürreşit Caddeleri'ni bağlayan Şeyh Vefa Sokağı'nın sonundan devam edilirdi. Aslında mevsim kış ise oradaki yazlıkçılar da zaten gelmemişlerdi.

Mahallede Komşuluk

Mahallemizin komşuluk ilişkilerine gelince... Bu ilişkiler âdeta bizleri kalabalık bir aile hâline getiriyordu. Komşuların tasa ve sevinçleri hemen paylaşılır, gerekenleri ne ise o yapılırdı. Hayatın bu farklı olaylarıyla ilgili olarak vereceğimiz bir iki örnek, âdeta günümüzde Kaf Dağı'ndaki Anka Kuşu'nu hatırlatmaktadır. Var mı, yok mu, belli olmayan Anka Kuşu'nu...

Bir öğle vaktini düşününüz. Artık yemek saati gelmiştir. Veya siz bu vakti akşam yemeği olarak da değiştirebilirsiniz. Belki daha yer sofrasına tam olarak bile oturmamışsınızdır. Derken sokak kapınız yine o bilinen şapşap sesiyle sizi uyarmaktadır. Gelen Abdullah Efendi'nin hanımı Saliha Abla'dır. Oldukça yaşlıdır ama elindeki tabakta veya nalbekide (küçük tabak) birkaç domates veya salatalık, mevsimine göre kabını dolduracak kadar kayısı...

Çıkartmalı ev

Artık biz bu güzel gelişlere alışmıştık. Saliha Abla, evlerinin arkasındaki avarlardan veya ağaçlardan elde ettiği ilk ürünlerden bizim de tatmamızı istemektedir. Ve bu anlamlı tabak veya nalbeki, onu karşılamaya gelen aile bireyimize özel bir cümle ve ses tonuyla verilir:

“Baççemizin mahsülâtı...”

Evet, artık mahallemizin turfandaları gün yüzüne çıkmaya başlamıştır, Elbette bu tür dayanışma

*Zamanın
fiziki
şartlarının
yorgunluğuna
direnen bir
ev ve ahşap
kapısı*

sadece turfanda olanlar için geçerli değildir. Bizim bahçemizin de şeker armudu ki biz şeker *armudu* deriz, tadı pek meşhur idi, Yan yana dizili sekiz on armut ağacı ürün verme döneminde bütün komşulara ikram edilirdi. Günümüz piyasasında değişik adlar altında pazarlanan armutların hepsini toplasanız bir şeker armudu etmez sözü belki bana ait olabilir ama onun nefis tadını al(a) mayanlar ne bilsinler ki...

Şeker Armudu

Bu ağacın meyve verme süresi pek de uzun değildir. Onun için tez zamanda yenmeli, ikram edilmelidir. Ancak bizim evlerde

armut kurusu pek bilinmez, kayısı kurusu öne çıkardı. Onun için armut kurusuna pek yanaşılmazdı. Bir de bu ağaçların bizler ancak ortalarına kadar olan dallarındaki ürünlerinden yararlanabilirdik. Çünkü üst taraflar arılara, kuşlara ve *armutsever* ince kanatlılara ait idi. Bu ağacın meyvelerini dallarını sallayarak alamazdınız, altına bez tutsanız bile olgunlaşmış armutlar zedelenirdi.

Şairin dediği gibi küçük bir itiraf.. Artık biraz büyümüşüm, yaşım gelmiş on iki on üçe... Bunca cânım şeker armudu heba olup gidecek... Buna bir çare bulmalı...

O yıllarda, günümüz Karatay Belediyesi'nin batı tarafında üreticileri ürünlerini getirip

sattıkları bir resmî bir pazar yeri vardı. Burası, tam da benim beş yıl okuduğum Hâkimiyeti Milliye İlkokulu'nun, öğretmenlerinin giriş yaptığı dış kapısının karşısında idi. Bir sepete doldurduğum güzel armutlarımızı o pazara götürür, uygun bir alanda sergiler ve pazarlardım. Öyle bir müşterim vardı ki sormayınız. Götürdüklerim ise aslında beş altı müşteriye yetecek kadar idi. Özellikle beni gelir gelmez gören birileri sevdiği armuda görürse hepsini birden alıverirdi. Satışımız kilo ile filan değildi. Armutları az veya çok olmak üzere gruplara ayırır, ona göre fiyat belirlerdim. Öyle müşterilerim vardı ki, ertesi gün geleceğim saati sorarlardı. Fiatlar mı? 15 kuruş ile 35 veya 40 kuruş arasında değişirdi.

Yıllar sonra, Mersin'in Erdemli ilçesine bağlı Tömük beldesinde bir tatil evi sahibi olduktan sonra, armut mevsiminde Konya'ya gelir, bu sefer de ben şeker armudu araması yapardım. Artık o ağaçlar yok... Artık şeker armudunun peşine düşecek olanlar da... O sözdeki gibi, Abdurrahman Çelebi işlemi görecektir armudu bulursam, nefsimi köreltmek için almaktan başka çaremim olmadığını da biliyordum.

Babamın Sabah Haberleri

Bazı sabahlar babam mescit dönüşü oturma odamıza üzgün bir hava ile girerdi. Bunun da çeşitli sebepleri oluyordu. Mesela o gece hava birden soğumuş ve bahçeler üşümüştü. Kısacası soğuk canlı olan ne varsa esir alıvermiş.

Daha üzücüsü ise, mahallemizdeki bir ölüm ile ilgili olurdu. Mahallede kimler hasta, kimler sekaret hâlinde hep bilirdik. Gelen haberler genellikle bunlarla ilgili olurdu. Bir sabah verilen bu acı haber benim ölümü tanımama yol açmıştı. Ünlü güreşçimiz *Pehlivan Yusuf*

Yörelî'nin annesi Hediye Abla'nın ölümü ilk işittiğim ölüm idi. O yıllarda sâlâ verip ölümü duyurmak âdeti yoktu. Zaten belki de mikrofon denilen ses yükseltici daha bizim oralara gelmediği için ezan bile ancak yakın evlerde işitiliyordu.

Yaşıtların Ölümü

O yıl mahallemizin otuzlu yaşlarındaki üç genci aramızdan ayrılmıştı: Ölmezlerin Emine Abla, Ziybeklerin Alâ'nın oğlu Mustafa Ünlüzeybek ve ablam Hayriye Karpuzoğlu.

Emine Abla bir yaz günü öğleye doğru vefat etmişti. Haberin ilk ulaştığı evlerden biri de bizimki idi. Ben o yıllarda babamın ve ağabeyimin işlerine yardım için evde olurdum. Bana bir görev verildi: Bütün çarşı dolaşılacak ve komşuların dükkânlarına uğranılıp cenazenin ikindi namazından sonra kaldırılacağı duyurulacak. Dönemin avuç içi kadar olan Konya'sı... Emine Abla'yı Hacifettah Mezarlığı'na götürürken bir komşumuz bir ağaçtan kopardığı henüz yeşil olan dallarından birini en önde götürüyordu. O dalların üzerinde de yeşil rentli bir örtünün olduğunu da hatırlar gibiyim.

Ağabeyimin yakın arkadaşı olan Mustafa Ağabey epeydir hastası idi ve bu durumu bütün mahallece biliniyordu. Onun için bazı ölümler komşularca tahmin edilirdi.

Ablama gelince... 1948 yılında gelin olmuştu ve vefatı sırasında yeni evinde idi.

Tesadüfe bakınız ki bu üç genç ölümü de gören ve definlerini yaşayan az kişiden biri de bendim.

Savaş Haberleri

Bir çocuğun savaş haberleriyle ne gibi bir ilgisi olabilir ki... Oluyormuş demek ki... Yaşayan görür derler ya, bizimki de öyle bir şey.

Yazımızın başında, sonradan adı İkinci Dünya Savaşı veya İkinci Cihan Harbi diye belirlenecek olan savaştan da kısaca da olsa söz etmiştik. Ben 39'lu Saim büyürken savaş da büyüyor, milyonlarca insanın hayatına mal oluyordu

.....

Yıl belki 1945 veya 1946... Oh, ne güzel, ekmek elden su gölden yaşayıp gidiyoruz. Ama dünya hâlâ diken üstünde. Atsız, arabasız, bisikletsiz ancak kağınlı, zaman zaman deve kervanlı caddemizde koşup oynamaya devam ediyoruz. Bu arada uzaklardan, taa Ulurmak kavşağından birtakım tuhaf sesler gelmeye başlıyor. Ne zamandan beri bu sesler etrafa yayılıyor, bilmiyorum. Belki de bahçede oynadığımız günlerde işitmemiş olabiliriz. Hemen oyunu bırakıp Ulurmak kavşağına doğru koşuyoruz. Ulurmak Burhan Dede Camii'nin karşısında bir çeşme var, zaman zaman oradan avuç avuç su içerdik. O da ne? Belki önceleri de vardı da pek fark etmediğimiz bir durum. Çeşmenin yanında yer alan kocaman bir elektrik direği, ama bizim oralarda elektrik yok ki direği olsun. Ve bu direğim tepesindeki tuhaf bir huni... Bar bar bağırıyor... Çoğunu anlamadığımız konuşmalar... Biraz sonra ses kesiliyor ve biz tekrar evimizin yolunu tutuyoruz.

Yıllar sonra rahmetli ağabeyim Hasan Sakaoğlu'dan dinliyorum. Bu seslerin çevreyi çınlattığı yıllarda o yirmi yaşını çoktan geçmiş. Derdi ki:

“Kardeşim, Alman Savaşı bitti bitecek... Vatandaşların daha rahat haber alabilmeleri için ilgililer şehrin 15 noktasına hoparlör çektirdi. Ve günün belli saatlerinde Ankara'dan gelen bilgileri hemşerilerimize ulaştırıyordu.”

O günlerde evlerde akülü radyo bile yok. Gazete kaç eve girebilirdi ki?

Bakkallarımız

Bir mahalle bakkalının çevrenin ihtiyaçlarını karşılamasının ne kadar önemli olduğunu anlayabilmek için yaşamak gerekecektir. Rahmetli ağabeyim anlatırdı. Derdi ki;

“Ulurmak gibi o yılların önemli bir yolu olan Ulurmak-Karaman Caddesi'nin üzerinde bir tek bakkal dükkânı yoktu. 30'lu yılların başında, bizim arka sokağın köşesine (Kosova Sokağı) bir bakkal dükkânı açıldı. Küçük bir yer. Çeşitleri de pek az. Ama artık anayolun üzerinde bir bakkal dükkânı var ya... Derken, kuraklık ve ardından gelen kıtlık, üstelik bozulan dünya ekonomisi... Dükkân iş yapamayınca kapatılıverdi.”

Galiba 1940'lı yılların sonu idi. Çaybaşı-Ulurmak kavşağının köşesine bir bakkal dükkânı açılır. Evinin köşe odasını dükkâna çeviren Mustafâ (Mustafa Amca) aynı zamanda bizim cadde ve mahallemizin bakkalı olurdu. Ekmek alırdık, şeker alırdık, en gerekli şeyleri alıverirdik. Artık bizim de bir bakkalımız vardı. Derken benim lise yıllarımda, Tuzcu Helim (Halim) amca da, evinin Baruthane ile Çaybaşı Caddelerinin kesiştiği köşeye bir dükkân açtıverdi. Ancak kendisinin işi olduğu için orayı kiraya verdi. Burası bize hem daha yakındı hem de kendi mahallemizin sınırları içinde idi. Burada daha çok ihtiyacımız gideriliyordu. Bu dükkânın tabelasındaki

Bahadır adını işiten, mahallemizin görme engelli hafız ağabeyimiz Tahir Pekgönül, “O Bahadır değil, bahaludur...” derdi.

Sonraları ne mi oldu? Zamanla bakkal sayımız galiba dörde kadar yükseldi. Pekgönül Ailesi ile Hacı Mevlütler'den bir ağabeyimiz Çaybaşı Caddesi üzerine odadan bozma bakkal dükkânları açtılar. Maraş Caddesi'nin hemen başlangıcında bir bakkal daha... Baruthane Caddemiz bakkalsız mı kalsın! Dört yol ağzının yüz metre kadar ilerisinde, Bayır Çıkmazı'nın köşesine bir de onlar bakkal dükkânı açtılar. Onca bakkal dükkânı vadesi dolunca birer ikişer kentsel dönüşümden çok önceleri piyasadan çekiliverdiler. Çünkü çeşmemizin tam karşısına adı, Mini Market olsa da öbürlerine göre daha işlevsel olan son bir bakkalımız da oluvermişti.

İlkokulumuz

Bizim mahalle 1950 seçimlerinden sonra Demokrat Parti ağırlıklı olarak oy kullanmaya başlamıştı. Mahallemizin sözü geçenleri de isteklerini dile getirmeye başladılar. Çevre mahallelerde üç ilkokul var ama bizim yok... Ağabeyim, ablam ve benim de okuduğum Hâkimiyeti Milliye İlkokulu Dedemoğlu Mahallesi'nde, karşı komşumuzun çocuklarının gittikleri okul Ulurmak Mahallesi'nde, bir kapı ilerdeki iki halazadelerimin gittikleri okul ise mahallemizin sınırları dışındaki Saatçi Sokağı'ndaki Necatibey İlkokulu'nda okumuşlardı veya okuyorlardı.

Biz çocukların *harım* adını verdiğimiz, bir tür terk edilmiş alan olarak algıladığımız ve hafta sonlarında sekiz on kalenin kurulduğu alana

bir ilkokul yapılması kararlaştırıldı. Bizler belki de orta son da iken filan okul açıldı. Adı mı? 14 Mayıs İlkokulu... İktidarın zafer gününün hatırası... Yıllar sonra bir 27 Mayıs yaşandı. Okulun adında küçük bir değişiklik yapıldı. 14 sayısı kaldırıldı, 27 oluverdi... Zaman durmuyor ki, ha bire işliyor. O da ne? Okulumuzun adı bir daha ve inşallah son defa değiştirilmiş oldu: Yunus Emre İlkokulu... Benim pek ilgilenmediğim alanlar olduğu için şu iki görüşümüze ortaya koymamız gerekiyor. Acaba bu okulumuz bir ara ilköğretim okulu da olmuş muydu? Ya şimdi?. Belli bir tarihe kadar olan bilgiler için yukarıda adını andığımız *Fabriünmisa Mahallesi Çaybaşı Caddesi* adlı kitabımızın 32. sayfasına bakılabilir.

Hayatını Kur'an ve Sünnet çizgisinden ayırmayan Feride Hanım Kur'an-ı Kerim'i okurken

Bekçi Kulübesi

Mahallemizi, şimdilik noktalarken sözünü ettiğimiz kitabımızdan küçük bir alıntı yapıverelim. Bakalım yedi yıl önce neler yazıvermişiz;

Fabriinnisa Maballesi, bir zamanlar siyasetin en canlı olarak yaşandığı yerlendendi. 1946'dan sonra ülke çapında gelişen Demokrat Parti, bizim mahallemizde de bu canlılığını giderek artırıyor. Bunun sonucu olarak da 1950, 1954 ve 1957 seçimlerinde Demokrat Parti'nin kalesi konumundaydı.

Ancak mahallemizin ana caddesi olan Çaybaşı Caddesi dâhil hiçbir caddesinde asfalt kaplama yapılmamıştı. Öncelikli istekler arasında bu vardı. Nitekim 1954 yılında bu ana caddemizin bir bölümü asfaltlanmıştı.

Oyullarda telefon âdeta anka kuşu gibi idi; adı vardı da kendisi yoktu. Mahallemizin hiçbir evinde telefon bağlı değildi. Buna bir çare bulunmalıydı. Bulundu da.

Paşalı Köprüden suyun gelip ana caddelerin kesiştiği kavşakta uzun bir köprü vardı. Çayımızın üzerindeki en uzun ikinci köprü bu idi. (Birinciliği ise, adı üzerinde, Paşalı Köprü idi.) O dört yol ağzına, Tellal Pazarı'nda gece bekçisi olarak çalıştığı için 'Bekçi Alâ (Ali Ağa)' diye bilinen komşumuzun köşedeki evinin yan tarafına bir bekçi kulübesi konduruldu. Bu, sonradan moda olacak olan telefon kulübelelerinin daha basiti bir yapıda idi. Emniyetten görevlendirilen bir bekçi, akşama doğru geliyor, gece kulübede bekleyip sabableyin ayrılıyordu.

Resmî kıyafetli idi; düdüğü de vardı.

Kulübenin asıl önemi, içinde, Frenkçede 'manuel' diye adlandırılan türden bir el telefonunun olması idi. Çalışması zaman alıyordu. Olsun, hiç yoktan iyi idi ya...

Kulübemiz bir süre mahallemize hizmet verdi. Ancak bir sabah bekçimiz kulübesinde ölü bulundu. Dediklerine göre ısınmak için yanına aldığı mangal yavrusundan sızan karbon monoksit gazından zehirlenmiş. Ondan sonra kulübemizin tadı tuzu kalmadı. Zaten yeni bekçi de verilmemişti. Kulübenin ne zaman kırklara kavuştuğunu/karıştığını hatırlayan bile kalmadı. (s. 33)

Ve ben 83 yaşındaki Saim Sakaoğlu zaman zaman arabama atlayıp Çaybaşı Caddesi'ne giderim. Eskisine göre iki misli genişlemiş olan caddemizin uygun bir yerine, özellikle kendi evimizin alanının karşısına arabamı park edip dışarı çıkarım. Bir sağa bir sola adımlar dururum o yeni yolu. Ve başlarım tarih avcılığına... Hani o belli gecelerde üzüm çubuklarını yakıp üzerinden atladığımız arkadaşlarımız? Hani gönüllü müezzanimiz Pehlivan Yusuf Yörelî'nin ezan sesi... Hani çaya düşürdüğümüz küreklerimizin ardından , 'Kürek gittiii.' diye yardım istememiz... Hatta, en sert kartopunu kimin yapacağı kartopu yarışmaları... Kış aylarında çalı işdelerindeki serçeleri avlamamız, Saracıklılar yanından akıp giden Abdürreşit Caddesi'nin alt yolunda oluşan gölde buz pateni yapan ağabeylerimiz... Dev kavak ağaçlarının dallarından yapıp da öttürdüğümüz düdüklümüz... Ve mahallemizin çoban İbrâmâ'nın, "Hooo, hooo..." diye sürüyü yönetmesi...

Bir varmış, bir yokmuş... Ama biz hâlâ gökten düşecek elmaları bekliyoruz.